

MŰVÉSZET ÉS ÉLET

Írta: Vitéz dr. JÓZSEF FERENC királyi herceg,
az O. M. Iparművészeti Társulat elnöke

Ötvenéves lett az Országos Magyar Iparművészeti Társulat. Egy félszázad, két nemzedék munkáját jelenti a világtörténet nyugodt ritmusában.

De hatalmas tömegmozgalmak, háborúk, megújhdások és megesonkítások idején egy félszázad féltucatnyi nemzedéket öröl meg és fal fel. Az a félvszázad, melyre visszanézünk, talán a legviharobb színjátéka volt az emberiségnek, de tele volt égbetörő lendülettel és villámok tüzijátékával is.

A művészet alkotta meg az élete drámai tündérjátékaihoz a díszleteket. Aki átfutja a Magyar Iparművészetnek és elődjének, a Művészi Iparnak évfolyamait, megtalálja bennük a szcenáriumot, a kosztümöket, a rendezés, a kivilágítás, a korhú díszletek és bútorok egész mintatárát.

Az indulás idején az iparművészet szelleme még fennkölt, mondhatni múzeális. T r e f o r t Á g o s t, R á t h G y ö r g y, F i t t l e r K a m i l l mintha az örökszép antik, renaissance eszményeket akarnák átültetni kortársaik lelkébe. Az első évfolyamok a gyűjtők, a paloták mükineseit, a régészet és stíluskutatók munkáit mutatják be. A nyugati műveltség nagy templomain és műhelyein csüng a nemzedék tekintete.

A századforduló idején egyszerre a külföldi kiállítások sorozatos sikere befelé fordítja a fényező lámpákat. Meglátjuk annak páratlan becsét, ami magyar, ami a nemzet sajátos lelkületéből fakad fel, az eoziat és a boglárokat, az úrihímzést és a kacásakat, a kopjafát és a parasztkancsót. G y ö r g y i K á l m á n ebben is lelkes, szerény és megértő lélek volt: egyesíteni tudta az iparművészeket egy nagy, közös munkára. Előtte ott lebegett a húszmillió magyar művészi nevelésének gondolata, s mögötte a nagy nyugati nemzetek kiállításainak s műhelyeinek ezernyi tanulsága.

B á r e c z y I s t v á n vezetése alatt ez az iparművészeti törekvés igazi nagyvárosi vezetést kapott. A hajdani fogalomból, az iparművészet szűk, kézműves határaiból nagy, átfogó birodalom lett mindenütt. Azelőtt az iparművészet területe, az otthon, a lakás, a szép könyvek, a plakátok, a szőnyegek, ékszerek és apró dísz tárgyak világa volt. A háború előtti évtizedben szinte villanyjelre kitágult a színpad. A divat, a színház, a kert, a szálloda, a hajó és vasút, a várócsarnok és az utca esztétikája mind az iparművészetnek hódított területévé változott. Festők és szobrászok, tanárok és építők, iparosok és ezermesterek egyszerre kérnek részt ebből a városszépítő és nemzetnevelő munkából.

S minél mélyebbre nyomja le fejünket a sors ökölesapása, annál szebbeket álmodnak alkotó művészeink. A l p á r I g n á c nak előtérbejutása és vezetőszerpe a háborús és háború utáni világban, mintha jelképe volna az építészet szerepének a jelenkori iparművészetben. Tekintete, lelki szeme fent a citadellák magasságában, az ezeréves stílusok láncolatán jár. De velem az élet reális adottságairól tárgyal : erről a szép Budapestről, a fürdőiről, a megoldásra váró városszépítő s idegenforgalmi problémákról.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat e kimagasló vezetői oldalán sok pompás tehetségű neves művész, műiparos és műbarát dolgozott egyesített erővel azon, hogy a magyar iparművészet teljesítményei minél tökéletesebbek legyenek. Ez a sok kiváló képesség és becsületes törekvés érlelte ki fokozatosan azokat a nagy érdemeket, amelyekről érdekes beszámolót ad Magyar Iparművészet ünnepi száma.

Carlyle mondja: „A munkában végnélküli reménység lappang.“ De a munka nemesak reménység a jövőre nézve, hanem öröm a jelenben is.

Ez a művészi értékű alkotásban való öröm az Országos Magyar Iparművészeti Társulat egyik legszebb hagyománya és ezt őrizzük, ápoljuk és fejlesztjük ma is, a jövőben is változatlan odaadással és lelkeséggel.

A MAGYAR IPAR ÉS IPARMŰVÉS ZET

Írta: Dr. FABINYI TIHAMÉR magy. kir. kereskedelemügyi miniszter

Az ember szükségleteinek fedezésénél két tényező játsza a főszerepet: a nyerstermelés és az ipar. Amíg a nyerstermelés eredményességét erősen — sokszor döntően — befolyásolja a természeti erő, addig az iparnál az emberi ész, az ember tehetősége és leleményessége uralkodik a természet felett.

Az ipar fejlődése nemesak mindig párhuzamos a szociális és kulturális élet fejlődésével, de mint a gazdasági életet nivelláló tényező, ezek fejlődésére is erősen hat. Ipar nélkül a mezőgazdaság sem fejlődhetik és nélküle modern, civilizált nemzet élete el sem képzelhető.

A magyar ipar hagyományai még az őshazába nyúlnak vissza. Honfoglaló őseink seregeinek ugyanis bizonyosan jelentős részét alkotta az iparosság, hiszen Árpád bejövételét nagyszámú sereg harcai tették csak lehetővé és ezek a küzdelmek bizony a szücsök, tímárok, nyergesek, szíjgyártók, kocsigyártók és fegyverkovácsok nagy tömegét igényelték.

Szent István törvényében szintén megtaláljuk az iparúzókat. A tatárjárás után IV. Béla külföldről telepít iparosokat, hogy az ország talpraállításánál segítségére legyenek és Mátyás király korában már olyan fejlett fokon áll a magyar ipar, hogy a szövőiparosok szabadalmait és céhtörvényeit külföldön is mintául veszik. Mária Terézia korának templom-, iskola- és kastélyépítései a magyar iparosság nagy képzettségét bizonyítják.

A XIX. század közepén az ipar az egész világon rohamosan kezdett teret hódítani. Ez a térfoglalás azonban nem minden viszonylatban jelentett fejlődést. Az egész világon elenyészett a céhek szigorú fegyelmező ereje és nálunk a céhrendszert 1851-ben törvény szünteti meg. Az ipari életben már előre veti árnyékát a gépipar és a nagyüzem. A háziszövőszék helyét a textilipar foglalja el, a fazekasmesterség átésűszik a nagy porcellángyárakba, az ötvösök nem tudnak versenyezni a „pakfonkorszak“ olesó rémségeivel. Az ipar szabad tátele, a nagyvállalkozók számának gyors szaporodása, az üzemek fokozatos mechanizálása, az amerikaiizmus terjedésével kapcsolatban fellépő éles gazdasági verseny igen sok esetben az alaki és anyagi minőség rovására ment.

A magyar gyárak egyrésze azonban a változó körülmények ellenére is megőrizte vagy továbbfejlesztette a régi kultúrát. A nagy kartonnyomó-gyár a régi kékfestők szellemében is dolgozott, a herendi porcellángyár munkásai a hazai és külföldi műhelyekből kerültek ki, a nevezetes magyar kocsigyár egyetlen családnak apáról-fiúra szállt hagyományaival lett nagygyá és világszerte híressé. A Heckenastok és Landererek egész dinasztijája űzte a szép

könyvek és üzleti papirok nyomtatását. És se szeri, se száma azoknak az asztalos, kárpitos, lakatos és egyéb lakásfelszerelő iparágaknak, melyek az ő megrendelőik ízléséhez simulva, mindvégig „remekbe“ dolgoztak, mint valaha régen, mikor még a céhek becsülete kívánta ezt tőlük.

A romlás persze nemesak nálunk, hanem mindenütt, ahol a modern iparosodás jogait követelte, igen nagy reakciót váltott ki. Az industrializmus nagy eltévelyedései ellen elsősorban a régi jó mestermunkák összegyűjtésével, valamint az iparosoknak esti tanfolyamokon való oktatásával védekeztek. A legerőteljesebb hare indult meg az alaki és anyagi minőség érdekében, mely küzdelemnek igen mélyen gyökerező erkölcsi jelentősége van, különösen szociális szempontból.

Ez utóbbi törekvésből született meg a mai iparművészet fogalma. Nem volt szükség iparművészre akkor, amikor a mesterlegény országról-országra vándorolva szívta magába az ízlést, amikor a szűrszabó, bábsütő, kartonnyomó, gombkötő, könyvkötő munkáján éppúgy rajta volt a francia metszetekről ellesett ékítmény, mint a magyar tulipán, a sujtás és a pávatoll motívuma. De midőn a XIX. században a gép térfoglalása a gazdasági életet teljesen átalakította és az ipari termelésből mindinkább kiszorult annak régi művészete, szükségessé vált az ipari termelés szempontjainak olyan értelmű módosítása, amely lehetővé teszi a régebben megvolt egészséges princípiumoknak a modern ipari életben való alkalmazását is.

Röviden összefoglalva: az iparművészetnek az a célja: hogy az ipari termékeknek úgy adjon művészi formát, hogy ez semmiben se korlátozza azok célszerűségét.

Ennek a gondolatnak minél intenzívebb gyakorlati alkalmazásában igen nagy előnyöket látok a magyar ipari termelés számára, legyen az nagyipar, kisipar, vagy háziipar.

Egy évszázaddal ezelőtt az „iparművészet“ szó még ismeretlen volt. És mégis mit látunk? Legnagyobb államférfiaink, ha a szót nem is ismerték, minden erejükkel küzdöttek azért, hogy a magyar ipar anyagi és alaki színvonalának emelésével azt versenyképesse tegyék. Kossuth Lajos védegyleti mozgalmában nemesak a magyar ipar mindenáron való védelme a vezetőgondolat. Az első műipari kiállítás kapcsolatban írt cikkeiben boldogan mutat rá arra, hogy milyen életképes a magyar ipar, hiszen szép is, jó is, amit produkál.

A nagy magyar reformkorszak fényessége rávilágít annak iparpolitikájára is. Gróf Széchenyi István nemesak írásaiban elmélkedik az otthonok tisztaságáról, hanem gyakorlatban is mindenütt dolgozik a „Nemzet csinosításá“-n. Alighogy a Lánchíd és Álagút terveivel elkészült, a Dunagőzhajózás vállalatának első hajóberendezéseit is megrendelte az akkori idők híres asztalosának,